

Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers

In het kader van de Wmo

Ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers

In het kader van de Wmo

Amsterdam, 13 juni 2006

Dit rapport is geschreven aan de hand van de voorbereidende werkzaamheden van de werkgroep VDG en werkgroepen Wmo gemeente Emmen

Colofon

© Radar

Veemarkt 83
1019 DB AMSTERDAM
Telefoon 020-4635050
Faxnummer 020-4635051
radar@radaradvies.nl
www.radaradvies.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	2
1 Inleiding	4
2 Mantelzorg	6
2.1 Definitie mantelzorg	6
2.2 Positie mantelzorger	6
2.3 Ondersteuning mantelzorger	6
3 Vrijwilligerswerk	7
3.1 Vrijwilligersbeleid	7
4 Uitvoering ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers	9
4.1 Huidige situatie Mantelzorg	9
4.2 Waar heeft de mantelzorger behoefte aan?	9
4.3 Hoe kan de vrijwilliger ondersteund worden?	11
4.4 Voorbereidende activiteiten met het oog op de Wmo	11
5 Aanbevelingen	13
Bijlagen	14
Bijlage 1: lijst met gebruikte afkortingen	14
Bijlage 2: overzicht CVTM middelen provincie Drenthe	15

Voorwoord

1) De ondersteuning van mantelzorgers en het vrijwilligerswerk in de zorg is een beleidsterrein, waar gemeenten tot voor kort weinig bemoeienis mee hadden.

De structurele financiering van deze activiteiten gebeurde door de zorgkantoren. Met de invoering van de Wmo 1 januari 2007 gaat dit veranderen en worden gemeenten zelf verantwoordelijk voor het opzetten/continueren en financieren van activiteiten op het vlak van de mantelzorgondersteuning.

In deze notitie vindt u een eerste inventarisatie van het werkveld:

Wie zijn de mantelzorgers, welke rol vervullen zij, welke organisaties zijn actief, wat zijn hun activiteiten en wat zijn de knelpunten. Welke functies kan de gemeente gaan vervullen om deze knelpunten op te lossen.

2) Voorts zal ingegaan worden op hetgeen de gemeente wil betekenen voor de vrijwilligers in haar stad of dorp. Met het beleidsterrein vrijwilligers heeft de gemeente al langer bemoeienis. Sinds jaar en dag ondersteunt de gemeente een breed spectrum aan vrijwilligersorganisaties middels subsidies. Met de komst van de Wmo heeft de ondersteuning aan vrijwilligers een wettelijke basis gekregen. Het is dus van groot belang dat de gemeente werk maakt van vrijwilligerswerk.

Samenvatting

Eén op de vijf Nederlanders zorgt voor een familielid, een vriend of kennis. Meestal is deze zorg vanzelfsprekend maar soms is sprake van overbelasting. Voor de overheid is het belangrijk om de zorg voor deze overbelaste groep te verlichten en overbelasting van mantelzorgers over het algemeen te voorkomen.

Vrijwilligers in de zorg leveren een belangrijke bijdrage aan de ondersteuning van mantelzorgers.

Professionele ondersteuning van het lokale vrijwilligerswerk verdient, mede uit het oogpunt van mantelzorgbeleid een hoge prioriteit.

De ondersteuning van vrijwilligers betreft niet alleen de vrijwilligers in de zorg. De doelstelling van de Wmo is 'meedoen' in de breedste zin van het woord en het vereist dat vrijwillige inzet op alle terreinen van de samenleving ondersteund kan worden. Het is daarom van het grootste belang dat de gemeente werk maakt van haar vrijwilligerswerkbeleid.

Toespitsen op de lokale situatie

De Wmo laat niet voor niets ruimte voor verbijzondering van het beleid naar de lokale situatie. In dialoog met lokale zorginstellingen, thuiszorgorganisatie en met mantelzorgers zelf kunnen de lokale knelpunten in beeld worden gebracht.

Kent de lokale bevolking bijvoorbeeld een weinig assertieve mentaliteit, dan zal er meer ingezet moeten worden op voorlichting en advies over ondersteuningsmogelijkheden. Is de lokale bevolkingsopbouw van dien aard dat er weinig historische binding en sociale samenhang (meer) is, dan kan een ludieke 'mantelzorger van het jaar'-actie de mantelzorg positieve aandacht geven. Denk ook aan plaatselijke praktische problemen voor mantelzorgers zoals bereikbaarheid en vervoer of de afwezigheid van verpleeghuizen in de nabije omgeving.

Advies

- Inrichten van een vrijwilligerssteunpunt;
- Opzetten van een uitzendbureau voor vrijwilligers;
- Werk maken van vrijwilligerswerkbeleid;
- Inzetten op vroegtijdige preventie van overbelasting van mantelzorgers;
- Erkennen van de bijzondere situatie van mantelzorgers door de hele gemeentelijke organisatie, dus ook bij sociale zaken en vrijwilligerswerk;
- In kaart brengen van het toenemend ondersteunende aanbod voor de mantelzorgers, aanbod dat is ontwikkeld door verschillende instellingen;
- Inventariseren van lokale praktische knelpunten in overleg met zorginstellingen en de doelgroep;

- Beschikbaar stellen van middelen voor gevraagde ondersteuning, los van de CVTM gelden. De huidige CVTM middelen zijn niet toereikend voor de uitvoering van de mantelzorgondersteuning in Emmen.

1 Inleiding

Door de komst van de Wmo valt de verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van mantelzorgers en de coördinatie van de vrijwillige thuiszorg vanaf 1 januari 2007 onder de lokale overheid. De regering wil met de nieuwe wetgeving bewerkstelligen dat, mensen die dat kunnen, meer dan nu het geval is, zelf oplossingen bedenken voor problemen die zich voordoen in de eigen sociale omgeving.

De beleidsterreinen van de Wmo zijn gekaderd in negen prestatievelden (zie onder 1.1). Gemeenten zijn vrij om zelf invulling te geven aan deze prestatievelden, toegespitst op de lokale situatie. De ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers wordt als apart prestatieveld genoemd.

1.1 De Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Op grond van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) moeten gemeenten het mogelijk maken dat mensen meedoen in de maatschappij. Dit kunnen meedoen in de maatschappij wordt weliswaar gezien als een kwestie van onderlinge betrokkenheid van burgers, de zogenaamde *civil society*, maar gemeenten moeten zorgen voor een samenhangend beleid om burgers hierin te ondersteunen. Alleen voor mensen die langdurige zware zorg nodig hebben, blijft er de centraal aangestuurde AWBZ zorg.

Gemeenten vormen hiervoor samenhangend beleid op 9 terreinen, de prestatievelden:

1. bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid in dorpen, wijken, buurten;
2. ondersteuning aan jongeren en ouders met opvoed problemen;
3. geven van informatie, advies en cliëntondersteuning;
4. ondersteunen van mantelzorg en vrijwilligers;
5. bevorderen van deelname maatschappelijk verkeer en zelfstandigheid van mensen met een beperking of chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem;
6. voorzieningen aan mensen met een beperking of chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem;
7. maatschappelijke opvang inclusief vrouwenopvang;
8. bevorderen van de openbare geestelijke gezondheidszorg (behalve bij rampen) en
9. verslavingsbeleid.

1.2 Vrijwilligersbeleid en mantelzorg

De Wmo spreekt niet van vrijwilligerswerk maar van vrijwillige inzet. Vrijwillige inzet staat voor alle manieren waarop burgers onbetaalde activiteiten verrichten voor anderen. Hiermee komt het brede terrein van vrijwilligersbeleid beter tot uitdrukking. Het gaat niet alleen om het vrijwilligerswerk in georganiseerd verband zoals sport en muziekverenigingen, maar ook om kleinschalige informele en ongeorganiseerde burgerinitiatieven: om maatschappelijke stages en om mantelzorg. De gemeente Emmen kent al een algemeen vrijwilligersbeleid dat gericht is op ondersteuning van het brede vrijwilligerswerk. Daarbij is als uitgangspunt genomen dat de relatie tussen (maatschappelijke) organisatie en de vrijwilliger bepalend is voor de inzet van de vrijwilliger. Dit is gevolg van de constatering enerzijds dat het vrijwilligerswerk een belangrijke bijdrage levert aan het functioneren van de samenleving en anderzijds dat er sprake is van grote diversiteit.

Onder mantelzorg verstaan we de zorg die mensen bieden aan een naaste; deze zorg wordt vrijwillig en niet vanuit een georganiseerd verband geboden door mensen die al vóór het ontstaan van de zorgvraag een bepaalde sociale relatie met elkaar hadden. Het woord vrijwillig is hier een relatief begrip. Mantelzorgers voelen zich moreel verplicht om te zorgen. Bij mantelzorg gaat het vaak om het bieden van extra's die qua duur en intensiteit de normale gang van zaken en een huishouden overstijgt en waardoor andere maatschappelijke verplichtingen persoonlijke voorkeuren in de knel kunnen komen.

Mantelzorg staat voor een aantal waarden die het kabinet wil versterken in deze samenleving: medemenselijkheid, solidariteit met minder-gezonde familieleden en buren, mensen die verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf en hun omgeving. In de Wmo wordt dan ook specifiek gevraagd aandacht te besteden aan (de ondersteuning van) mantelzorgers.

2 Mantelzorg

2.1 Definitie mantelzorg

De mantelzorg neemt een steeds grotere rol in bij de verlening van zorg. Door de komst van de Wmo wordt dit versterkt. Bij de inrichting van de zorg moet hiermee rekening worden gehouden.

De mantelzorger heeft daarom een centrale positie in het indicatieproces bij de aanvraag hulp bij het huishouden. Onder mantelzorg wordt verstaan:

Langdurende zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende door personen uit diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt. Het betreft structurele zorg voor langer dan 3 maanden en minimaal 8 uur per week.

2.2 Positie mantelzorger

Binnen de Awbz-indicatiestelling wordt gebruik gemaakt van het protocol 'gebruikelijke zorg'. Beoordeeld wordt wat de verwachte inzet van gezinsleden kan zijn. Gemeenten kunnen ervoor kiezen dit protocol te gebruiken bij de beoordeling van de vraag. Er is altijd het dilemma wat nog gevraagd kan worden aan de mantelzorgers en de positie die zij innemen binnen de Wmo. Zij hebben immers recht op ondersteuning. Het is van belang de ondersteuningsvraag van de mantelzorger mee te nemen met de zorgvraag.

2.3 Ondersteuning mantelzorger

Op dit moment is de mantelzorgondersteuning in de gemeente Emmen in handen van Icare. Icare heeft in Zuid-Oost Drenthe een netwerk van mantelzorgondersteuning opgezet, dat goed functioneert. Er is een Steunpunt Mantelzorg, dat onderdeel uitmaakt van het Loket Zorg en Welzijn, en er is een tweetal contactpunten: in Schoonebeek en in Barger-Compascuum. Deze contactpunten, die financieel ondersteund worden door de provincie, zijn voornamelijk bedoeld als trefpunt voor mantelzorgers en lotgenotencontacten, terwijl het Steunpunt een meer ondersteunende functie heeft. Icare ontvangt voor deze mantelzorgondersteuning gelden uit de subsidieregeling Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg en Mantelzorg (CVTM). Deze gelden worden per 1 januari 2007 overgeheveld van het zorgkantoor naar de gemeente Meppel. Meppel is namelijk de vestigingsplaats van Icare. Vanaf 2008 zullen de middelen in een afbouwscenario wel rechtstreeks worden overgemaakt naar de gemeente zelf.

3 Vrijwilligerswerk

3.1 Vrijwilligersbeleid

Vrijwilligerswerk wordt ook wel het cement van de samenleving genoemd. Zonder vrijwilligerswerk zou een groot deel van de samenleving niet meer functioneren. Mantelzorg verschilt wezenlijk met vrijwilligerswerk. Vrijwilligers maken deel uit van een organisatie, zij kiezen bewust voor een bepaalde taak en kunnen daar ook weer mee stoppen. Mantelzorg is meestal geen bewuste keuze, maar gebeurt vaak uit liefde of plichtsgevoel. Men rolt erin en heeft vooraf geen idee hoe lang de zorg gaat duren.

De traditionele vrijwilliger die zich jarenlang trouw voor één organisatie inzet, verdwijnt steeds meer. Daarvoor komen mensen in de plaats die zich naast hun werk tijdelijk en flexibel willen inzetten.

Vrijwilligers zijn onmisbaar in de civil society. Niet voor niets worden zij het sociale cement van de samenleving genoemd. Mensen beleven plezier aan vrijwilligerswerk en aan tal van activiteiten, die zonder vrijwilligers niet mogelijk of onbetaalbaar zouden zijn. Vrijwillige inzet past binnen de Wmo doelstelling. Met vrijwillige inzet komt de onderlinge betrokkenheid tot uitdrukking door eerst voor elkaar te willen zorgen voordat een beroep wordt gedaan op steun van de overheid. De rijksoverheid heeft daarom de afgelopen jaren veel aandacht besteed aan vrijwillige inzet.

Uit de beleidsbrief 'Vrijwillige Inzet 2005-2007' van het ministerie VWS komt naar voren dat het vrijwilligerswerk onder druk staat. Er is een groeiend tekort en jonge en nieuwe vrijwilligers, vooral in de zorg en hulpverlening.

Het ministerie wil de vrijwillige inzet stimuleren langs 4 wegen:

- *weghalen van belemmeringen in wet- en regelgeving*
bijv. een aangepaste hygiëncode voor sportkantines; verhogen van de belastingvrije vrijwilligersvergoeding, aanpassing van de sollicitatieplicht van oudere uitkeringsgerechtigde vrijwilligers, aangepaste Arboregels, en goede voorlichting
- *verbeteren van de kwaliteit van het lokale beleid en de lokale ondersteuning*
bijv. de Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk, inzet van ambassadeurs en deskundige adviseurs en de organisatie van het gemeentecompliment
- *vinden van meer vrijwilligers in nieuwe doelgroepen*
bijv. werving onder jongeren, allochtonen en 55-plussers; met respectievelijk vergoeding van het organiseren van maatschappelijke stages en specifieke jongerenprojecten; het Stap 2 programma en het programma de Zilveren kracht
- *versterken van kennis, onderzoek en deskundigheid bevordering*
bijv. oprichting van het landelijk kenniscentrum voor Maatschappelijk Inzet in samenwerking met CIVIC, LCO, XS2 en Transact; het vraaggestuurd onderzoeksprogramma en vergoeding van deskundigheidsbevordering

Het ministerie verwacht van gemeenten een spilfunctie in de ondersteuning van de lokale vrijwillige inzet. Van provincies wordt deskundigheidsbevordering verwacht met hun Centra voor Maatschappelijke Ontwikkeling en Sportservicepunten.

Op veel plekken in Emmen zijn vrijwilligers actief¹: binnen de sport, in het verenigingsleven, in maatschappelijke organisaties en in ongeorganiseerd verband. Vrijwilligerswerk hoeft niet altijd in georganiseerd verband te worden gedaan. De betrokken buurtbewoner die af en toe bij in de buurt bij medebuurtbewoners koffie gaat drinken of die helpt met huiswerk of het invullen van formulieren, is ook een vrijwilliger zonder wiens inzet de kwaliteit van het samenleven van mensen minder zou zijn.

Er wordt op dit moment door de afdeling beleidsvoorbereiding van de gemeente Emmen gewerkt aan een notitie vrijwilligersbeleid.

We kunnen naar twee kanten van het vrijwilligerswerk kijken. Allereerst als mogelijkheid tot activering van mensen ter vergroting van de zingeving in het leven, vooral voor ouderen. Ten tweede als middel om mensen met een beperking in het dagelijks leven te ondersteunen.

Binnen Emmen is al een redelijk goede ondersteuningsstructuur voor vrijwilligers aanwezig. De gemeente ondersteunt het vrijwilligerswerk door een breed spectrum van organisaties te subsidiëren.

Als het om het spectrum van wonen, zorg en welzijn gaat, wordt naast de activiteiten van Sedna ook door Icare en andere zorgaanbieders ondersteuning aan de eigen vrijwilligers gegeven.

Mensen willen wel vaak actief worden, zeker als het om ouderen in de derde levensfase gaat, maar weten niet altijd een goede 'plek' te vinden.

In het kader van het vergroten van de betrokkenheid van deze mensen wordt aanbevolen om afspraken te maken met alle organisaties die in contact komen met ouderen om in dat contact te onderzoeken of er behoefte bestaat aan, en de bereidheid aanwezig is, om als vrijwilliger actief te worden [als men dat nog niet is]. Dat actief worden als vrijwilliger hoeft zeker niet in een 'kluppie', maar kan ook juist heel goed in de vorm van het regelmatig bezoeken van ouderen die wel contacten wensen, maar daarvoor niet de deur uit willen en de voorkeur geven aan één-op-één-contacten.

Hoewel veel mensen – ook ouderen – aangeven dat zij het zo druk hebben, is er nog altijd bereidheid om een bijdrage aan de samenleving te leveren en om betrokkenheid bij andere mensen tot uiting te brengen. Een ontwikkeling is wel dat die mensen bereid zijn om dat voor een afgebakende 'klus' in een afgebakende tijd te doen. Met andere woorden, men wil zich niet meer voor jaren aan een club binden. Juist deze mensen kunnen van grote waarde zijn voor het uitvoeren van die één-op-één-contacten.

Een en ander betekent dat de werkwijze van de professionele organisaties daarop moet worden aangepast door als het ware een dienstenstructuur voor vrijwilligers in te richten. Te denken valt aan een uitzendbureau van vrijwilligers voor de gewenste één-op-één-contacten. Deze kan voorzien worden in een maatschappelijke behoefte die de eenzaamheid van mensen kan verminderen en de kwaliteit van het leven kan bevorderen.

---

¹ eenderde van de inwoners tussen de 35 en 64 jaar verricht vrijwilligerswerk!

4 Uitvoering ondersteuning mantelzorgers en vrijwilligers

4.1 Huidige situatie Mantelzorg

Op dit moment wordt vanuit het loket Zorg en Welzijn van de gemeente mantelzorgers ondersteund. Het Steunpunt Mantelzorg en Vrijwillige Thuiszorg maken onderdeel uit van het loket.

De ondersteuning betaamt uit:

- Individuele begeleiding
- Advisering
- Bemiddeling
- En indien nodig het overnemen van regeltaken

Daarnaast organiseert het steunpunt groepsbijeenkomsten voor lotgenoten en deskundigheidsbevordering voor mantelzorgers. Het doel is altijd preventief te werk gaan om te voorkomen dat er overbelasting van de mantelzorger optreedt.

De Vrijwillige Thuiszorg bemiddelt tussen gemotiveerde burgers die steun willen bieden aan de mantelzorger die thuis voor een gezinslid zorgen of zelf te kampen hebben met een beperking.

Het doel van de inzet van de vrijwilliger is ervoor te zorgen dat de mantelzorger zelf kan blijven participeren in de samenleving.

In 2006 heeft het Steunpunt 220 mantelzorgers individueel geholpen, waaronder tientallen jongeren. Daarnaast is er sprake geweest van ondersteuning door middel van groepswork. De Vrijwillige Thuiszorg heeft in 2006 124 cliënten hulp kunnen bieden door de inzet van een vrijwilliger. In totaal is er voor 7350 uur zorg ingezet.

4.2 Waar heeft de mantelzorger behoefte aan?

Vooraf

Een algemeen erkend probleem is dat mensen die (intensief) voor een ander zorgen zich niet herkennen in de term mantelzorger. Ze voelen zich geen mantelzorger en zijn niet gericht op zoek naar voorzieningen die hun steun kunnen bieden. Mantelzorgers vormen een zeer diverse groep en hun behoefte aan ondersteuning is even divers.

In een recent (2005) verschenen onderzoek in Friesland onder 915 mantelzorgers geeft 63 % aan de zorg niet als belastend te ervaren. 37% van deze groep ervaart de zorg als belastend en ruim 8% ervaart het als een (zeer) zware belasting.

Men wil ondersteuning bij:

- 35% van deze groep wil graag praktische ondersteuning (schoonmaken, vervoer, boodschappen doen, persoonlijke verzorging en hulp bij administratie)
- 25% wil graag hulp bij de verzorging en verpleging
- 20% wenst emotionele ondersteuning

- 20% heeft behoefte aan materiele hulp (40% informatie over financiële regelingen, tegemoetkoming in de onkosten, oppaskosten)
- 40% noemt overige zaken zoals:
  1. schriftelijke informatie over ziekte en aandoeningen;
  2. voorlichting over ziektebeelden en overige behoeften;
  3. respijtzorg, activiteiten voor gehandicapte kinderen, overleg met professionele zorg en zorgcoach.

Voor sommigen is het overdragen van de zorg moeilijk. Ze kunnen dit alleen als zij volledig vertrouwen dat de zorg tijdelijk in goede handen is.

Behoeftte aan informatie, advies en naar goede doorverwijsmogelijkheden

Uit onderzoek blijkt dat mantelzorgers vooral op zoek zijn naar informatie, advies en naar goede doorverwijsmogelijkheden.

Mantelzorgers regelen veel ten behoeve van degene die zij verzorgen. De vragen zijn zeer divers en sommige mantelzorgers zijn niet op de hoogte van de mogelijkheden, dus kunnen daar ook geen vragen over stellen: Waar kan ik hulpmiddelen krijgen / huren; kan mijn woning worden aangepast; hoe kom ik aan een vergoeding voor de taxi, een parkeerplaats voor gehandicapten; is er thuiszorg voor mij; hoe moet ik dat regelen; kan ik zorgverlof krijgen; kom ik in aanmerking voor reiskostenvergoeding; is een persoonsgebonden budget iets voor mij; moet ik solliciteren als ik voor mijn gehandicapte buurman zorg; kan ik mijn kosten van de belasting aftrekken?

Hulp bij praktische problemen

Mantelzorgers die langdurig de zorg op zich nemen, hebben vaak praktische problemen. De vraag naar meer huishoudelijke ondersteuning springt eruit. Ook is er behoefte aan ondersteuning bij verzorgende en medische handelingen. Als mantelzorgers ook arbeid buitenshuis verrichten is dit soms lastig te combineren. Er is behoefte aan extra verlof, flexibele werktijden, extra kinderopvang en mogelijkheden om vanuit huis te werken.

Een luisterend oor bij sociaal emotionele problemen

Mantelzorgers kunnen emotionele problemen krijgen. Zij kunnen te maken hebben met veranderende rollen of een veranderende situatie in een gezin of een relatie. Kinderen die hun ouder zien dementeren, kinderen die meningsverschil hebben over wat het beste is voor hun ouders. Partners die hun relatie zien veranderen door ziekte / ongeval. Mantelzorgers die in een isolement raken door de zorg voor hun naaste. Mantelzorgers hebben soms behoefte aan gesprekken met een deskundige of met lotgenoten.

Tegemoetkoming bij financiële problemen

Mogelijkheden om betaalde arbeid te verrichten zijn minder en er worden nogal eens extra kosten gemaakt door mantelzorgers. Denk aan reiskosten. Voor mantelzorgers met een laag inkomen leidt dit tot extra problemen.

“Nu even niet”

Mantelzorgers zijn vaak zeer gebonden (aan huis) door de zorg die ze bieden. Er is behoefte aan een keer vrijaf, zodat er ruimte is voor ontspanning of andere taken.

Lokaal inkleuren

Inzicht in de lokale ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers is nodig voor een effectief mantelzorgbeleid. Op lokaal niveau kunnen panelbijeenkomsten of groepsgesprekken het inzicht in de wensen en noden van mantelzorgers verhelderen. Dit kan direct verband houden met het aanbod van vrijwilligersorganisaties en zorginstellingen in de gemeente of de aanwezigheid van respijtzorg in de buurt. Ook de aanwezigheid van groepen mantelzorgers die een specifieke benadering vragen kan het lokaal mantelzorg beleid verder inkleuren. Denk aan allochtone mantelzorgers, jonge mantelzorgers, mantelzorgers met een religieuze achtergrond of mantelzorgers van cliënten met een psychiatrisch probleem (OGGZ).

4.3 Hoe kan de vrijwilliger ondersteund worden?

De gemeente wil het vrijwilligerswerk versterken en ondersteunen door te zorgen voor goede basisvoorwaarden, zoals

- een vrijwilligerssteunpunt;
- een grotere waardering voor vrijwilligers en deze meer tot uitdrukking te brengen;
- het actiever stimuleren van vrijwilligerswerk onder specifieke doelgroepen (jeugd, allochtonen, langdurig werklozen, etc).

In de notitie ‘vrijwilligerswerkbeleid’ zal nog nader uitgewerkt worden hoe en wat de gemeente wil inzetten op dit terrein.

4.4 Voorbereidende activiteiten met het oog op de Wmo

- Het is belangrijk een vrijwilligerssteunpunt ter ondersteuning van de vrijwilligers in te richten. Het leggen van verbindingen dient versterkt te worden zodat de bemiddeling van het aantal vrijwilligers naar activiteiten kan worden vergroot. Dit is een belangrijke aanbeveling om mee te nemen in de beleidsnotitie vrijwilligerswerkbeleid die separaat aangeboden zal worden aan de gemeenteraad.
- Mantelzorgondersteuning in de gemeente Emmen is op dit moment geregeld, maar ook, na de overgang van de CVTM-middelen per 1 januari 2007 moet de huidige constellatie gecontinueerd worden. Over verbeteringen in de ondersteuning zal in overleg getreden moeten worden met vertegenwoordigende organisaties. Mede vanuit het Wmo perspectief is preventie nodig om tot een vroegtijdige signalering van overbelasting te komen. Om te voorkomen dat meer professionele hulp ingezet moet worden kan vroegtijdige ondersteuning uitval voorkomen. Verschillende instellingen

hebben in toenemende mate ondersteunend aanbod ontwikkeld voor de mantelzorgers. Het is van belang om dit aanbod in kaart te brengen. De mantelzorger doet vaak echter een te beperkt c.q. in een te laat stadium een beroep op het ondersteunende aanbod.

- Belangrijk is de aandacht voor mantelzorg en ondersteunende voorzieningen;
- Erken de bijzondere situatie van mantelzorgers door de hele gemeentelijke organisatie, dus ook bij sociale zaken en vrijwilligerswerk;
- Inventariseer lokale praktische knelpunten in overleg met zorginstellingen en de doelgroep;
- De huidige CVTM middelen zijn niet toereikend voor de uitvoering van de mantelzorgondersteuning in Emmen. Voor 2006 heeft Icare een extra subsidieaanvraag van plus minus €19.000,00 ingediend bij de gemeente. Het is van belang dat de gemeente los van de CVTM gelden, middelen beschikbaar stelt voor de gevraagde ondersteuning.

Aandachtspunten

- De regionale ondersteuning van mantelzorgers werd tot 2006 financieel ondersteund door de provincie Drenthe. Die heeft reeds aangegeven deze ondersteuning in het kader van de Wmo te zien als een gemeentelijke taak. Hiervoor zal op gemeentelijk terrein budget vrijgemaakt moeten worden.
- Aangaande vrijwilligers wordt opgemerkt, dat in de gemeente Emmen omtrent dit onderwerp het beleid op korte termijn van de grond moet komen. Dit kan de invoering van de Wmo op een positieve manier beïnvloeden.
- Voorts is in het OOT-traject 'Anders en met anderen' de vrijwilligersvacaturebank geschrapt, terwijl onder de Wmo een soortgelijk steunpunt moet gaan functioneren.

5 Aanbevelingen

Mantelzorg, de onbetaalde zorg voor een hulpbehoevende naaste, vervult een onmisbare functie in de Nederlandse samenleving. De groep mantelzorgers is omvangrijk en gevarieerd. Voorkomen moet worden dat zij overbelast raken. Landelijk gezien is hiervoor veel aandacht en er zijn door de rijksoverheid dan ook veel acties op ondernomen. Desondanks blijft mantelzorg belastend door de intensiteit en de duur van de zorg. Doordat steeds meer mensen langer thuis blijven zal deze belasting alleen maar toenemen, terwijl het aantal zorgenden niet toeneemt. Aan de traditioneel gezien vrijgestelden voor zorg, te weten vrouwen en ouderen, wordt steeds vaker een sollicitatieplicht opgelegd. Ondersteuning van mantelzorg wordt daarmee een belangrijke taak, die in samenhang met andere beleidsterreinen moet worden opgepakt. De gemeente zal bijvoorbeeld eerst het *lokaal* vrijwilligersbeleid moeten vaststellen en in uitvoer brengen om gerichte ondersteuningsacties in gang te kunnen zetten.

Bijlagen

Bijlage 1: lijst met gebruikte afkortingen

AMBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
CVTM	Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg en Mantelzorgers
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
VTZ	Vrijwillige Thuiszorg
Wmo	Wet maatschappelijke Ondersteuning

Bijlage 2: overzicht CVTM middelen provincie Drenthe²

De volgende instellingen hebben voor de daarbij vermelde functies x bedrag ontvangen op grond van de CVTM regeling in 2006

1	St vrijwilligers Terminale zorg	a Vrijwillige terminale zorg b VTZ in 3 bijna thuis huizen	€ 178.650 € 242.136	
2	Icare	a Steunpunten Mantelzorg b Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg Dr deel CVT c Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg Dr deel MZ d Coördinatie Vrijwillige Thuiszorg Dr deel Term e Vrijwillige thuiszorg f Kinderen zorgen Drenthe g Clienten met niet aangeboren hersenletsel h Laten zien wie je bent Assen i Molukse mantelzorgers j Lokale ondersteuning k Mantelzorg en psychiatrie	€ 258.964 € 64.363 € 21.712 € 21.712 € 176.915 € 20.000 € 42.556 € 2.405 0 0 0	
3	GGZ Drenthe	Maatjesproject	€ 85.000	
4	Samenwerkende Palliatieve zorgvoorzieningen Drenthe	Netwerk palliatieve zorgvoorzieningen	€ 52.388	
5	Stichting MEE Drenthe	Logeerkring	€ 48.803	
6	St. Humanitas distr. Noord	- HIV/AIDS steunpunt - Zomeropvang ADHD/PDD-NOS kinderen	€ 3.300 € 3.000	
	Totaal subsidies		€ 1.221.904	
	Totaal beschikbaar volgens zorgkantoor		€ 1.297.824	

² Icare heeft steunpunten in Drenthe, Noordwest Veluwe en deel Overijssel